

תוכן עניינים

מבוא	3
1. העסקה מגוונת	4
1.1 עבודה על פי משנתו של א.ב גורדון	4
1.2 מעבודה להעסקה מגוונת	5
1.3 השפעת העסקת בעלי מוגבלויות על האדם ועל החברה	6
2. העסקת בעלי מוגבלויות בישראל	8
2.1 הגדרה של בעלי מוגבלויות	8
2.2 המדיניות בישראל בנוגע להעסקת מוגבלויות	8
2.3 סוגים של תעסוקה לבעלי מוגבלויות	9
3. חשיבות עבודתו של האדם בעל המוגבלויות	12
3.1 מודלים של יחס לבעלי מוגבלויות	12
3.2 הנורמליזציה ותפיסת השוויון המרחבי	13
4. נקודת המבט של הארגון	15
4.1 מניעים ארגוניים להעסקה של בעלי מוגבלויות	15
4.2 אתגרים וחסמים להעסקת בעלי מוגבלויות	16
4.3 ארגונים ישראליים והעסקת בעלי מוגבלויות	16
5. השוואה עולמית	19
5.1 חשיבות השוואת מצבם של בעלי מוגבלויות בהקשרים תרבותיים שונים	19
5.2 תעסוקת בעלי מוגבלויות במדינות נבחרות	19
5.3 מדיניות ותכניות להעסקת בעלי מוגבלויות	22
6. דיון	24
7. סיכום	26
מקורות	29

מבוא

המושג 'העסקה מגוונת' עוסק בהעסקתם של חתכים דמוגרפיים אשר ייצוגם בשוק התעסוקה נמוכה, אם של אוכלוסיות מיעוט אתניות, מגדריות, ואף גילאיות. בעוד שהגדרה זו יכולה להיתפס פשטנית ופשוטה לביצוע, בפועל היא טומנת בחובה את ההגדרות הבסיסיות ביותר הקשורות לאופן שבו חברה מתייחסת ומקבלת את הקבוצות החלשות שבה, ומשלבת אותם במרחבים הציבוריים המתגלמים בשוק התעסוקה המקומי (סלייטר וקינג, 2014). יחס החברה ואופן קבלתה של קהילות שוליים, מתבטאת בדרכים שונות. למשל, במידת ואופן הופעתם והשמעת קולם של קבוצות כאלו בתקשורת ובתרבות הפופולארית, המבטאת במידה רבה את המידה שבה אנשים השונים מהאדם הממוצע, ועל כן מנותקים מההגמוניה, מסוגלים להיות חלק משפיע בשיח החברתי, המסוגל לעצב ולקדם את השוויון החברתי ואת התודעה לקיומם של קהילות הזכות להזדמנויות מוגבלות לעומת אחרים (Kundu, Bansal & Pruthi, 2019).

עם זאת, בחינת ההעסקה המגוונת הינה אף משמעותית יותר, וזאת מכיוון שהיא אינה מבטאת את ערכיה ותרבותה של חברה נתונה, אלא גם את התוצאות של המערכת הכלכלית-חברתית, זו המסדירה את המרחב הציבורי ומעניקה לו את משמעותו ואת מאפייניו הקפיטליסטיים (Shore, Cleveland & Sanchez, 2018). כפי שעוד יתברר במסגרת עבודת סמינריון עיונית זו, דווקא נוכח מהותו של שוק התעסוקה, אשר משפיע באופן ישיר על יכולת הניעות של חלקים בחברה במעמד הסוציו-אקונומי, ועל כן על יכולתה של חברה להתפתח, כביטוי תרבותי וכלכלי גם יחד. לבסוף, העסקה מגוונת נחשבת גם לאסטרטגיה עסקית מהותית המשלבת יתרונות שונים, החל מחיבור ואחריות תאגידית, ועד שיפור ביצועי הארגון (Alexander, Havercome & Mujtaba, 2015).

נושא זה בדיוק ורציונל מסוג זה יהיה הקו שינחה עבודת מחקר עיונית זו, וזאת מתוך מטרה להתמקד בתעסוקה מגוונת המופנית לבעלי מוגבלויות, הנחשב לאחת הבעיות הסוציאליות החשובות והנחקרות במערכת האקדמית והמקצועית-עסקית. על כן, במסגרת מחקר זה אבקש להבין את שאלת המחקר המרכזית: **ימיה השפעת אימוץ אסטרטגיות של העסקה מגוונת כלפי עובדים בעלי מוגבלויות על ביצועי הארגון?** אשר תבחן לעומק ובאמצעות רקע תיאורטי אשר יסביר את המאפיינים והעקרונות המרכזיים של כל אחד מהמשתנים, ואת הגישות התיאורטיות העומדות מאחוריהן ואחר התפתחותן לאורך זמן. ובאמצעות מחקרים אמפיריים אשר בחנו באופן ישיר או עקיף את הקשר בין המשתנים (כאשר ההעסקה המגוונת מהווה משתנה בלתי תלוי, ואילו ביצועי הארגון בתור משתנה תלוי).

נוכח הרציונל שהוצג זה עתה, השערת המחקר בעבודה זו היא כי **העסקה מגוונת, לרבות בקרב בעלי מוגבלויות משפיעה באופן חיובי על ביצועי הארגון**. כדי לבחון השערה זו, עבודת סמינריון זו תחולק למספר פרקים. הפרק הראשון יעסוק בשורשיו הפילוסופיים של המושג עבודה (על פי משנתו של א.ב. גורדון), עד לגרסאות רלוונטיות ומעודכנות יותר של עבודה, ועד להעסקה מגוונת, עם דגש על העסקת בעלי מוגבלויות (3 עמ'). בפרק השני אתמקד במושג 'בעל מוגבלות', מאפיינות וסוגים, ובנתונים הקיימים בישראל בנוגע לבעלי מוגבלויות. בפרק השלישי אתמקד במושג 'בעל מוגבלות', מאפיינות וסוגים, ובנתונים הקיימים בישראל בנוגע לבעלי מוגבלויות. בפרק הרביעי אתמקד בהתנהגות והיערכות (מתקנים) של ארגונים בעת העסקת בעלי מוגבלויות. בפרק החמישי ייבחן מצב העסקתם של בעלי מוגבלויות במקומות נבחרים בעולם. המידע שיוצג ויילמד במסגרת פרקים אלו, יוביל לדיון ולסיכום אשר יבחנו את השערת המחקר ואת המשמעויות של אישושה.

1. העסקה מגוונת

1.1 עבודה על פי משנתו של א.ב. גורדון

אהרון דוד גורדון, נולד באמצע המאה ה-19 ברוסיה (כיום אוקראינה), והיגר לישראל בתחילת המאה העשרים. הוא היה פעיל בתנועה הציונית, ופילוסוף, אשר השפיע רבות על הציונות הישראלית ועל החברה הישראלית בהגותו. בעוד שהוא נחשב למבקר חריף של הסוציאליזם, ושל הגותם וגישתם של פרידריך ניטשה או לב טולסטוי, הוא גם נחשב למושפע מהם, כמו גם מרעיונות יהודיים ומרוח הקבלה (רצבי, 2008).

לפי תפיסתו של א.ב. גורדון, עצם החיים מתגלם ב-'הוויה', תיאור לכל המתרחש והחי בעולם, אשר מהווה את כלל קיומו, מה שמגדיר ומכיל את האדם, ומתבטא ברצונותיו, תחושותיו והמציאות המתרחשת סביבו. ההוויה מתחלקת בין 'הכרה' לבין 'חויה', כאשר החוויה הינה למעשה מהווה את עצם הדברים, המציאות המורכבת כפי שהיא, ואילו ההכרה הינה החלק הקטן מתוך חוויה זו, שאותה מסוגל האדם לתפוס ולהכיר בה. למשל, אנו מסוגלים לראות ולהכיר במאפייניו של עץ, אך איננו מסוגלים לחיות, להרגיש ולראות את האופן שבו הוא פועל ומתקיים (אופז, 1996).

על בסיס תיאוריה פילוסופית זו, מבחין גורדון בין היחיד לבין הקולקטיב, בכך שהוא מכיר בחשיבות ובקדושת היחיד ואותם מאפיינים המבדילים אותו לבין אחרים, הנובעים מתוך החוויה הפנימית שלו. ההכרה, לדידו של גורדון, היא זו אשר מבטלת הייחודיות של היחיד, ומגבילה אותו לקולקטיב לאומי, אשר משפיע עליו ועל החוויה שלו את המציאות (טרנר, 2016). תפיסה זו, המדגישה את החשיבות של האינדיבידואליות במסגרת הלאומית, סותרת רעיונות דומים של הסוציאליזם, אשר דווקא מבטלים את ייחודיותו של האדם היחיד. לעומת זאת, גורדון האמין בחשיבות של היחיד כאיבר מגופו של הלאום, הנדרש להעניק לה ככל יכולתו לטובת שגשוגה (רצבי, 2008).

השילוב בין הייחודיות של היחיד והחשיבות של הלאום והמדינה, היא גם זו המביאה את גורדון לראות בעבודת הכפיים (למשל, של עבודת האדמה) בתור שיא החוויה והחיבור בין הכרה לחוויה, המשלבת בין יכולת תרומתו של היחיד ללאום ולקידוש החוויה והחיים עצמם. בכך, כופר גורדון בצורה בוטה ומעניינת בגישתה היהודית-אירופאית (המאפיינת גם את הקהילות החרדיות בישראל כיום), הרואה בלמידה בתור המצווה והפעולה הקדושה ביותר שיכול האדם לעשות (אופז, 1996). עם זאת, במידה רבה, גורדון מנתק את המשמעות החברתית-כלכלית של מושג העבודה, ומעניק לה משמעות אחרת, רוחנית. כזו המתבטאת בעבודת אדמה, כעבודה קדושה, אשר קדושתה גם נובע מעיקרון הערבות ההדדית, נוכח שיתוף הפעולה בין עובדים, המפיק יחד תוצר ממנו המדינה מרוויחה ומשגשגת (טרנר, 2016).

על כן, ניתן לקבוע, כי ישנם שני דרכים עיקריות בהם יש להתבונן ולהבין את משנתו של גורדון, כפילוסופית 'עבודה' בעלת משמעות על גישות ותפיסות להעסקה מגוונת. מצד אחד, גורדון, שנחשב לאחד הסמלים של הרוח הציונית, מבטא בהסתכלותו על העבודה כערך עליון ואף 'מרפא', רעיונות ציוניים שביקשו להקים דמות ציונית חדשה, חזקה, גברית ואמיצה, אשר תמחק את דמותו המכופפת של היהודי האירופי, באופן אשר גם דחק לשוליים כל חתך דמוגרפי אשר לא התאים לזהות ציונית וישראלית חדשה זו, כמו נשים, ניצולי שואה, וגם בעלי מוגבלויות (Mor, 2006). גישה כזו למשנתו של א.ב. גורדון, משייכת את תפיסתו של גורדון לתפיסות קפיטליסטיות